

ELEMENTE DE ISTORIA RELIGIILOR

O. Baban

A. Definiție și metodologie

Definiție

Religo, religare. Relegare de Dumnezeu. Un procedeu sau o sumă de procedee valide teologic și social de raportare la Dumnezeu. Nu doar conceptul de frumos și podoabă este distinctiv pentru oameni, ci și sentimentul religios. Autoritatea morală și sentimentul afilierii la o forță superioară. Ieșirea din coordonatele simple ale existenței comunitare și forțarea întrebărilor despre identitate, despre existență înainte și după viața umană cunoscută pe pământ, despre puteri spirituale, despre accesul la supraviețuire în lumea de dincolo, etc. Religia are un rol existențial de raportare la univers și de descoperire sau afirmare a esenței noastre umane. Este și un instrument de control social. Este și un instrument psihologic de descoperire și afirmare a identității. Este și un domeniu de experiențe inefabile, de descoperire, de explorare.

Uneori, poate fi doar o filosofie. Față de o filosofie, totuși, religia are elemente de cult, de disciplină spirituală.

Perspective generale

În tratatele de istorie a religiilor exista doua mari conceptii in ceea ce priveste metodologia acestui studiu:

1. Perspectiva evolutionistă
2. Perspectiva biblică

Ele reprezintă de fapt, două cazuri particulare ale unei abordări mai generale, conform căreia istoria religiilor poate fi urmărită din două perspective majore:

1. Printr-un filtru ateu sau cel puțin nereligios, eventual, neutru
2. Prin filtrul cultural al unei religii, anume, date.

Neutralitatea în materie de religii este greu de atins – poate, mai degrabă, ar putea fi atinsă o anumită obiectivitate în prezentare. Pe de altă parte, nici gândirea atee nu este pe deplin neutră, deoarece adoptă principii cvasireligioase în concepția ei despre viață (principii apriorice suficiente, adoptate printr-un fel de credință, nu lipsită de asemănare cu credința sau cu devotamentul religios: cu privire la crearea lumii, la sensul vieții, la destin, la valorile spirituale, etc.).

Problematica dinamicii religiilor: un proces de la simplu la complex, sau cicluri istorice?

Când se studiază istoria religiilor se presupune, de cele mai multe ori, ca religiile s-au dezvoltat de la simplu la complex, de la o gândire de tip politeist (neabstractizată), la o gândire de tip monoteist, cu grad înalt de abstractizare.

Istoria religiilor, ca enciclopedie, ca sumă a cunoștințelor despre apariția și dezvoltarea fenomenului religios, pune un accent deosebit pe *etnologie*, *etnografie* (studiul civilizațiilor omenesti, a culturii) și pe *antropologie* (ce e omul și cum se dezvoltă el). Aceasta din cauză că religia și dezvoltarea ei se împletește cu cultura unei societăți, într-o anumită zonă, pentru un anumit grup de popoare (este contextualizată cultural, etnic și geografic, foarte adesea).

M. Eliade în „*Istoria credințelor religioase*”, vorbește despre evoluția oamenilor și despre religia lor, despre primii oameni *compleți*, așa cum îi privește el. Eliade aduce în discuție problema hominizării omului, a evoluției din formele de *primate*, inferioare omului, la stadiul de *homo sapiens*. El îi numește *paleantropi* pe primii oameni compleți spiritual și biologic. Din punct de vedere științific, azi există o perspectivă diferită, evoluționismul fiind supus unei critici foarte puternice. Recunoașterea dimensiunilor diversității de cultură umană, precum și a unității biologice a omenirii (unitatea de genom), conduce la o concepție de tip mozaic despre culturi, religii și civilizații, nu neapărat la o concepție de tip evoluționist.

S-ar mai putea vorbi, atunci, despre o dezvoltare sau o evoluție în timp a religiilor? Era religia oamenilor primitivi o religie simplă, sau complexă ?

Privind înapoi, în istorie, vedem ca acești oameni primitivi aveau un cult simplu, dar care includea un cult al mortii, ritualuri, elemente care indică existența concepției despre viața după moarte. Apoi, unde există ritual, există și o gândire simbolică.

Pesterile și desenele din Franța (desenele rupestre) dovedesc cultura primitivă, dar, în același timp, ele arată o capacitate extraordinară a oamenilor din acele vremuri de a-și imagina, de a prepara materiale, de a picta în mod expresiv (ex. din vegetale faceau culori extrem de durabile în timp, desenele arată talent și eleganță artistică, viață culturală, umor, obiceiuri religioase: preoți sau vrajitori stând la sfat, scene de vânătoare, imagini în care apar oameni în prezența dinosaurilor – aici apare ideea coexistenței celor două specii, nu de succesiune). Primitivismul tehnologic și religios este, în felul acesta, supus unei relativități observabile.

Se poate observa, apoi, un număr de corespondențe între gândirea religioasă din diverse zone și civilizații, unele din ele surprinzătoare, având în vedere lipsa de comunicare între aceste zone, altele explicabile în baza relațiilor existente între

comunități (concepții egiptene transferate la greco-romani, legatura dintre hinduism și budism, dintre creștinism și islamism).

Este dificil de aflat cum s-au conditionat unele pe altele religiile (interacția culturală a putut să beneficieze de factori diverși cum ar fi legăturile economice, explorări geografice, cuceriri militare, dominații politice, etc.). Totuși, ideea de bază este că varietatea de forme religioase poate avea și alte explicații decât un proces de avansare treptată a conștiinței, un fel de evoluționism al religiilor.

Din acest punct de vedere se poate pune o întrebare pertinentă: ce sugerează Biblia cu privire la istoria religiilor? Există vreă perspectivă validă, biblică, asupra acestor expresii de viață religioasă? S-ar părea că, în ce privește dinamica generală, relatările biblice favorizează o istorie a religiilor cu două mari componente: o mișcare liniară în timp și o pendulare între cicluri istorice asemănătoare până la un punct (progres și revenire în formă de „u”). Conform Bibliei, succesiunea religiilor ar cunoaște următoarele etape:

Un timp al pre-religiei, cand nu exista o religie organizată

Adam, Eva, Cain, Abel nu au viața religioasă, ca atare, o religie. Ei pot comunica cu Dumnezeu, dar nu a apărut nici un intermediar; nici Adam nu e preot. Întâlnirile cu Dumnezeu din Eden pot fi interpretate ca echivalent al rugăciunii? Primul act religios este jertfa. Cain și Abel încep să gândească un act religios, jertfa, însă despre Adam și Eva nu se spune asta. Crima lui Cain duce la un nou pas în comunicarea cu Dumnezeu: exilul și proto-legământul. În această perioadă apare scrisul (Gen. 4:15). Dumnezeu îi dă un semn lui Cain, așa încât el să nu fie omorât. Nu avem alte semne de viața religioasă, creșterea salbată, paganismul, moartea nefiind cunoscută decât în urma crimelor lui Cain și Lameh. După pacat, apar deci noi elemente ale religiei, dar nu fac parte dintr-un sistem organizat de închinare.

Un timp al religiei

Apare Set (Inlocuit). Atunci oamenii au început să cheme Numele Domnului Gen 4. 26, pe vremea lui Enos. Acesta este primul semn al religiei. Orașele par să se dezvolte, totuși, pe altă linie, prin contribuția urmașilor lui Cain. Se dezvoltase astfel muzica (Iubal), se confecționează arme, se dezvoltă cultura, aceasta fiind un substitut de viața spirituală, deoarece nu exista credința.

Trebuie precizat faptul că primii oameni nu le-au fost cunoscute îmbătrânirea și moartea, conform Bibliei, pentru o perioadă de aproximativ câteva sute de ani (cu excepția lui Abel și a tânărului omorât de Lameh).

Pe linia lui Set sunt oameni credincioși: Enoh (5. 12), care a dus o viață de ascultare și de comunicare cu Dumnezeu: este aceasta o formă de religie? El nu a fost văzut murind; Dumnezeu le dă o idee despre înviere (atunci începuseră să vada că oamenii îmbătrânesc și mor).

Potopul vine la cca 2000, sau poate 3000 de ani de la facerea lumii. Urmașii lui Cain au murit la potop. Noi ne tragem din Noe, cu bune, dar și cu rele. Dumnezeu a arătat că e posibil un alt final, nu moartea (Enoh). A dat, apoi, un semn despre sfârșitul omenirii de atunci – harul avea să se sfârșească odată cu sfârșitul vieții lui Metusala.

Metusala = Judecata, calamitate; moare în anul potopului
Noe = Mângâiere, Salvare, Speranța (pentru omenire)
Dumnezeu le dă revelația oamenilor din linia de oameni credincioși.

Viața religioasă înainte de potop:

- exista jertfă
- existau oameni care au început să cheme Numele Domnului în mod organizat
- Dumnezeu dădea revelații în chip profetic

Un timp al monoteismului general

Noe și legământele omenirii

Abia Noe, la ieșirea din corabie, se apropie de ceea ce se poate numi o religie: el face un altar (Gen. 8:20), aduce ardere de tot (animale curate și necurate), înca nu apăruse Legea lui Moise care stabilea care animale erau curate și care nu. El oferă concepte clare de viață religioasă, de raportare la Dumnezeu. Dumnezeu introduce elementele religioase după ce a adus jertfa în Gen. 9. Legământul *noahic* (curcubeul) este premergător celui *mozaic* (Dumnezeu face cu poporul evreu la muntele Sinai un legământ cu deschidere mare spre Neamuri, dar în timp, nu atunci).

Dumnezeu dă principii premergătoare legii mozaice:

- autoritatea omului asupra animalelor
- regim alimentar
- reguli de igienă (aduc aminte de Levitic)
- reguli morale (Dumnezeu contabilizează viețile: cine ucide, nu va fi pedepsit-pune capăt scutirii de moarte data lui Cain);
- paradox: Dumnezeu restrânge violența sau nu?
- Începutul religiei este datorat constientizării pacatului, a departării de Dumnezeu, a intervenției oamenilor credincioși care sunt nevoiți să aducă jertfe într-un anumit fel.
- Dumnezeu ia decizia ca omul să trăiască doar 120 ani, reducând astfel timpul de viață cu cca 90% și aduce potopul.

În concluzie, concluzie putem spune că prima perioadă este fără religie, iar în cea de-a doua întâlnim două tipuri de organizare socială:

- a) – oamenii excelează în cultura și merge din ce în ce mai rău
- b) – ei îl caută pe Dumnezeu; dintre toți Dumnezeu îl salvează pe Noe și familia lui

c) - de la Noe încolo se gândește în termeni universali; există o preoție de tip unic, preoție lui Melhisedec (posibil Set)...

- apar popoarele pagane

- Iov, deși era credincios, nu pare să fi fost din poporul evreu

- În cazul lui Israel, Dumnezeu fortează apariția unui popor, caruia îi dă și o religie. Fără intervenția lui Dumnezeu nu aparea poporul lui Israel

RELIGII MONOTEISTE

Istoria religiilor-istoria gândirii religioase a omului.

Creștinii cred într-un Dumnezeu unic. Dumnezeu S-a revelat omului în trei Persoane, Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. Nu înțelegem un comitet de trei Persoane, ci în termenii de azi, înțelegem un singur Dumnezeu cu trei centre de conștiință. Aceasta nu înseamnă că este un singur Dumnezeu cu trei modalități de exprimare sau cu trei roluri în timp. Înțelegem că Dumnezeu Se descoperă prin trei Persoane care sunt Una și nu pot fi separate. Acest concept este greu de înțeles fără revelația Domnului Isus Hristos.

Ilustrația familiei: o ilustrație dintre cele mai interesante este faptul că Dumnezeu a lăsat în plan uman o paradigmă; în familie, cei doi: soț și soție, ating o unitate surprinzătoare, care la modul ideal e o unitate pe toate planurile, în special pe plan spiritual și fizic. Cuvântul Scripturii ne spune că cei doi sunt una. Ce a unit Dumnezeu, omul să nu se despartă.

În natură există modele mai greu de înțeles: spațial are trei dimensiuni care nu se pot separa; timpul are trei perspective: trecut, prezent și viitor.

Noi suntem în fața unei mari revelații care a fost și este zguduitoare, dar cu care noi ne-am obișnuit. În creștinism, avem o comunicare cu Dumnezeu destul de liberă, care nu se conformează unui sistem religios; există niste reguli foarte serioase, dar care nu formează un sistem religios.

În Eden apare ideea jertfei, dar era un mod de a te apropia de Dumnezeu; este începutul unui sistem religios: există un fel de ambivalență a jertfei: mulțumirea se îmbină cu sacrificiul, era o jertfă de recunoștință pentru rezultatele muncii omului. Dumnezeu a apreciat mai mult jertfa lui Abel: arată credința, maturitatea. Dumnezeu Se face cunoscut în perioada de până la potop prin descendenții lui Set, dar nici aceștia nu sunt un neam de oameni incoruptibili; ei supraviețuiesc doar prin Noe și familia lui. La vremea aceea putem vorbi de două mii de ani de civilizație umană și probabil că erau câteva mii de oameni, dintre care sunt salvați numai opt: un bilanț tragic.

Primul sistem religios încheștat apare în timpul lui Noe când s-a instituit legământul noahic. În mintea oamenilor ramăsese înrădăcinată ideea de jertfă și altar. Piramida este un arhetip probabil cu rădăcini noahice; oamenii așează altarul pe înalțimi. Putem aduce un argument pentru aceasta.

FUNDAMENTELE RELIGIILOR

Când vorbește de fundamentele religiilor, Mircea Eliade aduce în discuție câteva concepte, anume: ideea de sacru și ideea de simbol. Langa acestea se poate aduce ideea de ritual. Ideea de sacru sse referă la elemente, idei, locuri, care înseamnă mai mult decât lumea inconjuratorie, au o semnificație mai înaltă, o semnificație a altei lumi, a existenței lui Dumnezeu, a unei lumi la care accesul este dificil și este mediat prin ritual și prin mediatori: preot, shaman, un om cu chemare deosebită.

Sacru și lumea aceasta se comunică prin simboluri. Prima cale de acces la simboluri este ființa umană și spațiul în care trăiește. Ființa umană este ființa care organizează spațiul; are sens notiunile sus-jos, stânga-dreapta. Ființa umană, pe baza intuițiilor despre bine-rau, creează notiunile de dreptate, sfințenie, pământ, cer. Cf.: Mircea Eliade, Istoria credințelor și ideilor religioase, vol I

Omul trăiește conform acestei concepții evenimentele care îl marchează și de care se apropie prin ritual :naștere, căsătorie, moarte. Există anume ritualuri ocazionate de naștere, căsătorie, moarte.

Dacă n-ar fi fost Domnul Isus, misterul morții ar fi fost mare; aproape toate civilizațiile descoperite au ritualuri, evidente sunt cele de înmormântare. Faptul că acesta ne arată o intuiție fundamentală, primordială, despre viața după moarte. Într-un fel neclar, toți înțeleg că viața trebuie să continue.

Noi ne bazăm pe Cuvântul lui Dumnezeu, modelul nostru este Domnul Isus Hristos. Putem lua în discuție și situația lui Enoh și Ilie. , despre care Biblia afirmă: "Enoh a umblat cu Dumnezeu. Apoi nu s-a mai văzut, pentru că l-a luat Dumnezeu". (Gen 5:24) și "Ilie s-a înălțat la cer într-un vartej de vânt". (2 Imp 2:11b) Restul de oameni înviați au înviat revenind în același plan de existență; și după un timp au murit.

Ritualurile de înmormântare vorbesc despre diferite imagini pe care oamenii, în timpuri și culturi variate le au despre viața după moarte.

ELEMENTELE ESENȚIALE ALE UNEI RELIGII

(se regăsesc și la noile religii nu numai la vechile religii)

O religie, ca să existe, cere un set de simboluri, concepte despre sacru, despre viața umană și despre viața după moarte, la care omul poate sau nu să aibă. Există un profet major, un fondator care definește ritualul, învățăturile de bază, organizarea comunității după valorile religiei

Religia are si functia de a-l apropia pe om de divinitate, de natura; religia ajuta la reglementarea vietii, cu principii, a unei comunitati, mai mult decat viata unei personae.

Exista o tendinta in omenire de a urma un invatator care are acces la sacru. O persoana profet care explica simbolurile si da invatatura de baza, care defineste ritualul (modul in care ne apropiem de Dumnezeu), este urmat de mai In general, acest tip de organizare sociala se poate regasi in orice societate primitiva. Intr-un sistem foarte bine dezvoltat, profetul major trebuie sa transmita, de la o generatie la alta, autoritatea altui profet. Caracterul de fondator ramane in general unic, dar se transmite prerogativele.

Un aspect important este consemnarea invataturii. Daca societatea este mai dezvoltata si cu noaste scrierea, fondatorul sau altcineva scrie: apare textul sacru. Vorbim in acest caz de o religie avansata. Apare o clasa de exegeti ai textului, urmasi ai profetului, care este fondatorul.

Se ridica o problema: textul sacru poate fi inchis sau deschis. In hinduism/budism, seria de texte sacre este deschisa;se pot scrie in continuare noi texte sacre. Transmiterea prerogativelor se poate face in diferite feluri. Cand Dalai Lama moare, se cauta tanarul (rimpace) in care el s-a reincarnat. Odata gasit, se considera ca invatatura acestuia din urma este adevarata. In acest fel apare un nou profet, in care se pretinde ca este cel vechi: un mod interesant de a se transmite autoritatea.

In cazul crestinismului/ iudaismului, Scrierile Sfinte s-au incheiat. Exista ideea de canon. S-au mai scris lucruri valoroase, dar nu sunt puse pe acelasi plan cu Sfintele Scripturi. Apare o presiune, prin traditie; in Biserica Ortodoxa si in cea Catolica, exista tendinta de a forta putin spre a pune traditia pe picior de egalitate cu Scriptura.

O tendință asemănătoare există și în BAZS, unde la loc de cinste și inspirate sunt și lucrările autoarei Ellen G. White. Este adevarat ca Scriptura ar fi mult mai greu de inteles fara comentariile Parintilor Bisericii, și că multe scrieri ulterioare sunt de mare folos. Să observăm că, în asemenea cazuri, apare o clasa de exegeți care răspund sau ghidează înțelegerea corectă a Scripturii sacre. O realitate asemănătoare era și în iudaism, pe timpul domnului Isus. Domnul Isus a fost ispitit de farisei;carturarii(exegetii), scribii, se considerau experti in intelesul Scripturii. Domnul Isus S-a confruntat cu un system religios bine pus la punct.

O schema de acest fel, puțin mai dezvoltata, se gaseste in cartea lui John R. Hinnells, *The Handbook of Living Religions*, pag 587, fig 14. 2

FONDATOR

Vindecator	Profet	Cărturar	Preot
Persoană carismatică, asigură asistență și servește clientela religioasă	Dă direcții morale, are mesaje cu autoritate, călăuzește comunitatea.	Este specialistul în Scriptură. Păstrează scriptura, o exegetează, o aplică, o transmite.	Este intermediar umano-divin, asigură cultul religios.

Dupa schema aceasta a aparut si Islamul. Ca sa dai o unitate unei societati, trebuie sa-i dai o viata spirituala. Cand o societate se organizeaza, cauta valori.

Exemplu istoric: Pana la Mahomed, triburile arabe erau risipite. Mahomed este fondatorul Islamismului, el defineste conceptele de sfintenie, a dat societatii o Scriptura. o ierarhie de profeti: cei 12 califi, numar care aminteste de simbolistica iudaica: cele 12 semintii ale lui Israel, cei 12 apostoli ai Domnului Isus. Imamii sunt persoanele care explica Coranul, ei sunt exegetii in societatile islamice si au putere foarte mare. De o deosebita importanta in ce priveste impactul imamilor, aiatolahilor asupra oamenilor. sunt talentul oratoric, calitatile carismatice.

Exemplu istoric: Hanul mongol (1300) a trimis ambasadori la Vatican, sa afle cum pot deveni crestini. Raspunsul a fost ca trebuie sa recunoasca suprematia Papei, ceea ce a fost de neacceptat;in schimb, mongolii au primit Islamismul, desi la Curtea Hanului erau oameni crestinati. Gengis Khan era Șamanist, dar tolera alte religii. Fiii săi erau căsătoriți cu prințese crește, de credință nestoriană, din clanul Kerait. Între 1300 și 1350 au fost mai multe delegații din Europa la mongoli, și invers (9 versus 12). Tot 1300, au fost numiți episcopi catolici în China. Creștinismul catolic a încercat să controleze politic lumea, de aceea, a pierdut imperiul mongol și, se pare, a pierdut și Japonia.

Există religii dezvoltate în societăți literare, unde apar scripturi specifice, și religii dezvoltate în societăți preliterate, unde ritualul și comunicarea orală domină viața religioasă. Înainte de a studia câteva religii necreștine care beneficiază de propriile scripturi sacre, următoarele paragrafe vor trata problema religiilor pre-literare.

RELIGIILE SOCIETATILOR PRELITERARE

Societatile preliterate se regasesc în triburile aborigine din Australia si cateva triburi din America, Africa: Kenia, tribul Ameru; aborigenii din Australia, indienii Kueciua, Peru, Bolivia, etc.

Caracteristicile religiilor din societățile preliterate

- sunt RELIGII HOLISTE, integraliste (holos =total, intreg-gr). Au o imagine integrata despre lume, si ce se vede si ce nu se vede, si cunoscutul si necunoscutul, misterul. Intr-un fel, religia este un mod de a cauta si de a gasi sensul lumii, alaturi de filosofie, stiinta, dar intr-o noua dimensiune : cauta supranaturalul. Din nefericire, frecvent, proiectul religios esueaza in occult. Alteori cautarea supranaturalului poate sa se opreasca in filosofie si ateism; se fereste de prezentele oculte dar nu mai crede in nimic. Budismul are o ramura atee.

- sunt RELIGII SPIRITUALE, incearca sa descopere cauzele spirituale ale existentei lumii, din aceasta cauza este nevoie de specialisti: vrajitori, preoti, shamani, care pot media. Sunt dominate de frica de entitatile spirituale necunoscute; din acest motiv se incearca un control asupra fortelor spirituale si asupra societatii prin magie. Crestinismul nu este magic si nu pune accentual pe magie [incantatii, icoane, trebuie sa dovedesti ca Dumnezeu lucreaza prin icoane, moaste] Noi Il rugam pe Dumnezeu sa intervina, prin binecuvantarea Lui. Noi nu avem mijloace ce sa asiguram accesul la vindecare. Domnul Isus Hristos, cand l-a inviat pe Lazar nu a rostit o formula magica, El a cerut de la Dumnezeu interventia Sa.

- sunt RELIGII MITICE. Mitul nu este neapărat neadevăr, minciună, ci este o povestire conceptuală prin care se explica într-un mod imaginar, nu neapărat nerealist, diverse mecanisme, fenomene din lume, ce tin fie de istorie, fie de prezent.

- sunt RELIGII RITUALISTE: se bazeaza pe ritualuri. Se apropie de existenta prin evenimente aranjate in mod special, cu ajutorul unor reguli si tabu-uri.

- sunt RELIGII RITMICE: sarbatoresc o structura a timpului, in viata omului sau a naturii. Viata impune ritmuri; le observam in succesiunea zi/ noapte, anotimpuri, fazele lunii. Traim într-un univers dominat de ritmicitate. Originea ritmicitatii, a sacralizarii timpului se afla in Creatie:fixarea zilei a saptea ca timp de inchinare pentru Dumnezeu.

Asta ne atrage atentia ca si o societate preliterara are teme religioase destul de complexe, integrate, intuitive, care subliniaza unitatea omului cu natura. Nu sunt sisteme religioase primitive; se intelege existenta lui Dumnezeu-mai mare peste toti, se intelege existenta sacrului in natura, legatura dintre om si fortele din natura.

B. Marii religii necreștine

I. Hinduism

Generalități

Hinduismul este o religie care isi are originile in India, fiind una dintre cele mai vechi religii ale lumii si avand o varsta de cca. 3500-4000 de ani.¹ Cuvantul *hindus* provine din limba sanscrita, de la termenul “sindhu” (râu, mai precis râul Indus), nume dat de poporul persan celor care proveneau din tara Indusului.

Hinduismul a început să crească în importanță în jurul anului 2000 î.H., când arieni au cucerit Valea Indului, aducându-și aici religia lor, o religie a imnurilor, rugăciunilor și cântărilor care au fost scrise cu timpul în ceea ce se numește acum literatura Vedică (1500-1100 îH).² Hindușii își definesc comunitatea ca “cei ce cred în Vede”, sau “cei ce urmeaza calea (dharma) celor patru clase (varnas) si ascend pe treptele vietii (ashramas)”. Sau, simplu, sanatana Dharma, “Legea eternă”. Literatura vedică este considerată „înțelepciune revelată”³, fiind pentru hinduși la fel de sacră ca Biblia pentru creștini.

Hinduismul este o religie importanta nu numai din prisma vechimii, ci si din pricina numarului de adepti – aproximativ 700 milioane – acestia fiind concentrati pe aproape intreaga suprafata a Indiei (insumand cca. 65% din totalul adeptilor), dar si raspânditi în diverse alte zone ale pamantului (cca. 35%). Prin capacitatea de a adopta, de a integra diverse influențe, hinduismul este o religie sincretica și o religie deschisa.

Căile de mântuire includ filosofia, ritualul și devoțiunea (bahti). Cei mai mulți se închină lui *Shiva*, sau unui avatar, *Vișnu*. Cele mai folosite Scripturi sunt : *Baghavat-vita* și *Puranele*. Salvarea e posibilă prin ciclul de reîncarnări, numită *Mocsa* și e considerată o formă de har. Karma (calea) și reîncarnarea sunt două concepte fundamentale în hinduism.

Scripturile Hinduse

Autoritatea canonica suprema pentru toti hindusii sunt *Vedele*, o serie de patru colecții de imnuri, aranjate pe autori și subiecte, ce dateaza din perioada 1500-1000 i.Hr, și au fost compuse într-o formă arhaică a limbii sanscrite. Cea mai veche dintre cele patru Vede este *Rig-Veda*, urmata de *Yajur-Veda* si *Sama-Veda*,

¹ Walter Martin, *Împărăția Cultelor Eretice*, p. 443

² Fritz Ridenour, *De fapt care este diferența*, p. 70

³ Ibid. 70

iar în cele din urmă de *Atharva-Veda*, o carte cu caracter magic; toate cele patru scrieri au fost memorate și transmise pe cale orală. Ele nu au fost puse în scris decât în secolele 4-6 îH, când alfabetul Brahmi s-a răspândit în India (perioada Gupta). Cele mai vechi manuscrise datează în perioada de mijloc a evului mediu. Datorită vehiculării îndelungate pe cale orală, există mai multe variante ale Vedelor (Padapatha, Samhitapatha), și evidente urme de redactare și adăugire. Limba Vedelor indică influențe iraniene străvechi (de exemplu, similitudini cu Avesta), iar imnurile fac referințe la cucerirea Indusului de către invadatorii arieni (2000-1500; în Rig Veda sunt referințe că populația de culoare închisă, Dasyus, a fost cucerită de Manu, sub puterea lui Indra, zeul arian, RV 1.53). Conform învățăturilor indiene, Vedele sunt considerate apaurușeya ("creații non-umane").

Rig-Veda (sau Veda Imnurilor) conține 1028 de imnuri; acestea erau recitate de un preot în timpul jertfelor, prin intermediul lor invocându-se zeitățile.

Sama-Veda are 1810 versuri, cântece și melodii pentru preoți. Cu excepția a 75 de versuri, toate celelalte se află și în *Rig-Veda*.

Yajur-Veda conține incantații folosite în cadrul jertfelor. Textul ei este împărțit în două secțiuni: *Veda albă* (shukla veda) și *Veda neagră* (krishna veda); prima parte conținând texte scripturistice, iar a doua instrucțiuni privind oficierea jertfelor.

Atharva-Veda este formată din 731 de imnuri cu caracter magic. Aceasta colecție este una aparte pentru că prezintă un caracter mistic foarte accentuat, în mare parte bazându-se pe teorii speculative.

Pe lângă aceste patru Vede, ulterior au apărut alte câteva scrieri, menite să completeze seria. Acestea sunt de asemenea considerate divine, fiind denumite śruti ("ceea ce a fost auzit de la zei"), în această categorie fiind incluse *Brahmana* (sec. X-VII îH, scrieri despre jertfe și ritualuri), *Upanishadele* (sec. V-IV, meditații filozofico-mistice asupra sensului existenței și a naturii universului), *Smirti* (o colecție ce include două povestiri sanscrite: *Mahabharata* și *Ramayana*, cele 18 mari *Purane* și multe alte *Purane* subordonate, și multe *Dharmashastre* și *Dharmasutre*, dintre care una îi este atribuită lui Manu (primul om pe pamânt, în credința hindusă) și care este cea mai frecvent citată).

Upanishadele datează din aproximativ anii 600-500 îH, și completează Vedele, încercând în același timp să instaureze un nou spirit – cel al contemplației – prin care jertfelor le este diminuată valoarea, în favoarea meditației. În mod special, ele sprijină învățătura reîncarnării.

Cele 18 Mari Purane sunt istorisiri arhaice care tratează cinci subiecte principale: creația, a doua creație, genealogia zeilor și a sfinților, descrierea perioadelor marilor patriarhi și istoria familiilor regale.

Mahabharata și *Ramayana* sunt două povestiri ce se aseamănă destul de mult cu celebrele epopoei ale Greciei Antice: *Iliada* și *Odiseea*.

Ramayana contemplează în cele 24.000 de distihuri ale sale faptele de vitejie ale lui Rama (Rama-chandra), dragostea lui Rama pentru soția sa Sita, violul Sitei savarsit de Ravana, regele demon al Ceylonului, războiul întreprins de Rama și maimuțele aliate împotriva lui Ravana, distrugerea acestuia, salvarea Sitei, repunerea lui Rama pe tronul Ayodhya, gelozia sa și alungarea Sitei. În India și Asia de Sud-Est, această poveste a triumfului binelui asupra raului este jucată în fiecare an.

Mahabharata conține 220.000 de versuri, fiind atribuită lui Krishna Dwaipayana, cel care a aranjat Vedele. Tema principală a epicului este lupta dintre două familii descendente din Kaurava prin Bharata: kauravasiti (conduși de Duryodhana) și pandavasiti (conduși de Yudhishtira). Zeul Vishnu apare sub chipul lui Krishna, prietenul celor cinci frați Pandava. Frații sunt eroii marii batalii dintre semeniile Pandava și Kaurava. Krishna își ține un mesaj vestit, în această lucrare, numit Bhagavad Gita, - în fața lui Arjuna, înaintea bataliei.

Credința

S-ar putea argumenta că hinduismul este la bază monoteist, adică invită la credința în Marele Zeu - Brahman, "Absolutul" - care conduce lumea cu ajutorul unor zei inferiori, asimilați în timpurile moderne îngerilor. De fapt, există mai multe feluri de hinduism: monist, dualist (materie și spirit), politeist. În hinduism se pot distinge câteva curente principale:

1. Moniștii abstracti, care accentuează unitatea filozofică a universului în locul ideilor religioase sau teiste.
2. Adepții lui Vishnu, care sunt devotați închinării în diferite feluri înaintea zeului Vishnu ca formă supremă a divinității, expresie a meditației și a sacrificiului Vishnu are mai multe întrupări (avataruri), dintre care Krishna este cea mai importantă (celelalte sunt: Matsya, peștele; Kurma, broasca testoasă; Varaha, mistretul; Narasimha, omul-leu; Vamana, piticul; Parasurama, „Rama cu securea”, Rama, prințul; Buda, ultimul avatar istoric – pentru istoria mai recentă; Kalki, avatarul care va veni). Soția lui Vishnu, sau partea sa feminină, este Lakshmi. Vishnu păzește ordinea universului.
3. Adepții lui Shiva, devotați închinării înaintea zeului Shiva.⁴ Partea feminină a lui Shiva este Parvati. Shiva este diferit de Vishnu, și este adesea privit ca zeu al distrugerii. Natura sa are o parte întunecată și feroce, care pare să provină de la Rudra, zeul vedic al muntelui și al furtunilor. Deseori, Shiva este reprezentat ca stăpânind în locuri

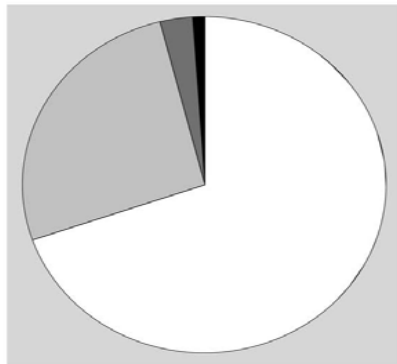
⁴ Walter Martin, op. cit., p. 445

întunecate, înconjurat de spirite malefice, purtând o ghirlandă de cranii, alături ca un ascet în meditație. Preoții își fac răni în timpul jertfelor.

- Adepții zeiței Shakti, zeița mamă, creatoare a universului. Ea reprezintă energia feminină Prakriti, care este identică cu cea a lui Shiva și Vishnu. Și ea are forme respingătoare sau pline de grație (Durga, Kali, Parvati, Uma).

Lista zeilor venerație este mult mai lungă și include zei cum sunt Ganesh, zeul-elefant, Hanuman, zeul-maimuța, Surya, zeul-soare, etc.

Estimated World Membership of 4 of the Most Important Branches of Hinduism

□	Vaishnavites 580,000,000
■	Shaivites 220,000,000
■	Neo-Hindus / reform Hindus 22,000,000
■	Veerashaivas (Lingayats) 10,000,000

Brahman este zeul, sau realitatea ultimă, supremă, zeul creator. Atman este forța derivată din Brahman care asigură existența sufletului, a individualității, conștiința. În fiecare individ sau lucru există o scânteie de Brahman, iar scânteia se numește Atman.

Legea universală, care asigură ordinea universului se numește Dharma. Ca să ajungi la nivelul spiritual superior, ultim, trebuie să folosești cele trei căi: devoțiune (bhakti), acțiune (karma), cunoaștere (jnana).

Calea devoțiunii, înseamnă închinare la Brahman sau avatarurile sale, prin închinare individuală și familială, prin îngrijirea statuii zeului (puja). Calea acțiunii (karma) se bazează pe sistemul de 4 caste. Păstrarea sistemului însemna dreptul reîncarnării într-o castă superioară, iar în final, dreptul de a accede la lumea zeilor. Nepăstrarea sistemului însemna retrogradare. Calea cunoașterii (jnana), însemna inițiere, studiu, meditație, disciplină de tip yoga. Învățătorii se numesc guru.

La nivel fundamental există o legătură între cei trei zei principali, Brahma, Vishnu, Shiva. Când Vishnu se trezește din meditație, Brahma renaște și recrează lumea. Shiva este zeul distrugerii. Ei au creat lumea ca printr-un joc, sau un dans (lila).

Există mai multe niveluri de concepții ale zeităților. În general există zeii străvechi, deva și asura (deva i-au învins pe asura și aceștia au devenit asimilați cu demonii). Varuna este un zeu suprem dintre asura. Indra, zeul conducător al zeilor deva, reflectă victoria arienilor, a populației iraniene care au învins pe primii locuitori din zona indusului.

De zei te apropii prin cuvânt, prin sunetele fundamentale ale numelui zeului sau ale unei mantră fundamentale (vasat, hum, om, etc.) și prin jertfă (care întrușipează ciclul vieții și al morții, creația). Jertfa reprezintă o închinare fundamentală care reflectă creația și regenerarea vieții.

Societatea

Conform legendei, din capul, brațele, coapsele și picioarele zeului creator Brahma au ieșit patru clase (caste) : Brahmanii sau preoții, Kșatriya sau războinicii și nobilii, Vaișya sau țăranii, și Șudra sau sclavii.⁵ Primele trei clase se puteau bucura de tot ce oferea religia lor, pe când ultimilor nu le era permis nici măcar să asculte citirea Vedelor.

Existența castelor este afirmată de scrierile sacre. Bhagavad Gita, 4.13, spune: „Cele patru case au fost create de mine, potrivit diferențelor Guna și Karma”

Bhagavad Gita, 18.40 spune:

„Nu este nici o ființă pe pământ ori în ceruri, între zei, care să fie liberă de aceste trei calități înnăscute ale Naturii”.

Bhagavad Gita, 18.41, spune

„Despre Brahmanas, Kșatriyas și Vaishyas, ca și despre Sudras, O, Arjuna, datoriile lor le sunt distribuite conform calităților înnăscute ale propriei lor naturi”.

Chiar și culorile pielii sunt explicate prin caste:

⁵ Fritz Ridenour, op. cit., p. 71

Dialogurile dintre doi brahmani, Brigu și Bharadwaja, ating și acest subiect. Brigu spune: „Creatorul a creat ființe umane în patru categorii, Brahmanas, Kshatriyas, Vaisyas și Sudras. Fața Brahmanilor e albă, a celor din Kshatriya este roșie, a celor din Vaisya e galbenă, iar a celor din Sudra este neagră.”. Ceea ce vrea să spună acest pasaj este că Brahmanii au bunătatea (Sattwa), ceilalți au atributul pasiunii (Rajas), ceilalți au un ameste de bunătate și pasiune (Sattwa și Rajas), iar ultima categorie are întunericul (Tamas). Bharadwaja contestă aceste atribute, spunând că toți oamenii au defecte și calități, pasiune și bunătate, sau răutate.

Yoga

Yukti în sanscrită înseamnă jug sau uniune. Primele reguli ale disciplinei yoga au apărut în sec. II îH, scrise de Patanjali. În vest, a fost privită mai mult ca o formă de exercițiu fizic, de relaxare, decât ca o disciplină spirituală pentru toată viața.

Sunt mai multe tipuri de yoga, hatha, raja, karma, bhakti, jnana, tantra. Hatha yoga este o disciplină a trupului. Raja yoha is disciplina renunțării la sine, a simplității. Karma yoga este disciplina slujirii altora, a compasiunii. Bhakti yoga este disciplina închinării, a iubirii lui Dumnezeu. Jnana yoga este disciplina gândirii, a discernerii. Tantra yoga conduce la ritual de închinare, la o folosire a senzualității în închinare.

Cele trei metode folosite în yoga:

- Asana- poziții ale trupului ce favorizează circulația energiei
- Pranayama- controlul respirației
- Mantra – rostirea unui cuvânt sau succesiune de cuvinte prin care să intre în comuniune cu energiile lumii spirituale

Yoga, nu e un exercițiu în sine; este un sistem spiritual care folosește exercițiul fizic, dar merge spre meditație filosofică yoghină și închinare la zeii hinduși.

Câteva personalități hinduse influente în istoria modernă

RHAMANANDA- 1400-1470 d. Hr.

- I-a învățat să se închine la *Rhama*, avatar al lui *Vișnu*. A fost un fel de reformator, i-a învățat pe oameni nu în sanscrită, ci în limba lor obișnuită.
- Iubește umanitatea și a încercat să o salveze prin intruparea în *Rhama*.
- El a atacat împărțirea pe caste.

KAITANIA (1486- 1553)

- Se închina lui Krișna, alt avatar al lui Vișnu. L-a declarat ca manifestarea supremă a divinului și a identificat în El toate calitățile divinității, zeității.

RAMMOHAN ROI (1772- 1833)

Preot brahmin, educat în sanscrită, engleză, persană. A avut o învățătură cu caracter reformat, modernist, a avut o contribuție în crearea unei forme moderne de Hinduism, mai puțin legată de tradiție și mai multe culte. A cunoscut influența Imperiului englez. Era strict monoteist, îl admira pe Isus, dar nu – L considera divin.

El credea că Hinduismul a fost la origine o religie a moralității și monoteismului, dar a fost coruptă de-a lungul vremii. El a înființat Brahmo Samaj, Adunarea lui Dumnezeu, în încercarea de a scoate în evidență asemănările cu normele morale ale creștinismului vestic. A condamnat politeismul, imaginile, sistemul de castă, practica sati – a arderii soțiilor la moarte soților lor. A început să publice Vedele în traduceri accesibile ale limbilor vorbite, în loc să le publice în sanscrită.

Succesorul lui Rammohan Roy, Keshub Chander Sen a devenit creștin.

DAYANANDA SARASVATI (1824–1883)

A fondat Arya Samaj, și a i-a încurajat pe hinduși să se întoarcă la Vede. El afirmă superioritatea Vedelor față de creștinismul vestic. Vedele ar putea să includă și știința vestică și creștinismul. Hindușii nu au de ce să se simtă inferiori vesticilor.

RAMA KRISHNA (1836- 1886)

Reformator ce trezește la viață hinduismul. Era considerat un geniu, sfânt, iluminat, numit *Paramahansa*- Lebăda Supremă. A început să învețe că toate religiile conduc la același zeu (monoteismul, hinduismul, creștinismul). A înființat misiunea *Ramakrishna*, care să-i ducă învățătura mai departe.

SWAMI VIVEKANANDA (1836- 1902)

Apostolul Indiei în lumea vestică. A avut o influență puternică asupra societății americane. După moartea lui Ramakrishna a călătorit și a predicat învățătura acestuia.

Era împotriva sistemului de caste. Susține femeia și copilul. Recomanda știința și tehnologia vestică. Punea accent pe filosofia Vedanta. Organizează societăți Vedanta în toată America, a rămas ca un simbol. S-a evidențiat prin discursul vorbit într-o engleză perfectă la o conferință din 1893, și a surprins prin roba roșie cu care era îmbrăcat. Învățăturile hinduse au intrat prin oamenii educați, cei ce adoptă filosofia, știința și metodele vestice de închinare: studierea unui text la o școală duminicală, predicarea, etc.)

MAHARISHI MAHESH YOGI (1911-2008)

A studiat fizica în 1941. A fost maestru al disciplinei yoga. Influență mare asupra vestului (cf. Beatles). A avut reședința în India, iar mai târziu în Elveția

Priceput în a prezenta învățăturile hinduiste într-o formă vestică (Mc Donald- ul meditației hinduse)

Învățăturile lui : meditația transcendențială, știința inteligenței creative, o metodă de practicare a disciplinei yoga, pentru o sănătate mai bună, un fel de yoga populară. Meditația transcendențială trecea drept tehnica cea mai cunoscută pentru înlăturarea stresului. A dezvoltat o gândire între filosofie și introspecție, o analiză psihologică, pentru înlăturarea stresului.

BAKHTIVEDANTA SWAMI PRABHUPADA (1896-1977)

A pus bazele în 1965, International Society for Krishna's Consciousness, Societății Internaționale pentru Conștiința lui Krișna (*Hari Krișna*)

A fost un om de succes în industria farmaceutică ce și-a dedicat viața închinării lui *Krișna*. A scris mult despre venirea unui avatar important al lui Vishnu, în viitor, numit *Tal Kin*. A scos o revistă- „*Înapoi la Dumnezeu*”, denumire paralelă cu a altor reviste creștine „*Back to the Bible*”

A stabilit temple peste tot în USA. A murit în India în 1977 după ce și-a lăsat discipoli care să conducă organizațiile lui

Hinduismul și budismul în Tibet supraviețuiesc și se răspândește datorită unor donații din lumea întreagă (ex. Richard Gere, budist). Cei din gupul Hari Krișna cred în trei zei importanți, Brahma- Creatorul, Shiva – Distrugătorul, Vișnu - Păstrătorul, considerat primul născut al creației, nu are început și nici sfârșit, generează universul în fazele sale succesive, ciclice.

În final, două caracterizări „din interior” ale religiei hinduse. N. Smart face următoarea observație cu privire la diversitatea teologiei hinduse:

În mijlocul unei astfel de varietăți de puncte teologice, ce mai rămâne ca fiind esența credinței hinduse ? Cu certitudine doctrina renașterii și cea a unui suflet etern. Imaginea lumii ca locul unde duhul nemuritor al omului este implicat la nesfârșit în ciclul reîncarnărilor a dominat imaginația indiană timp de aproape trei milenii. În plus , de-a lungul unei lungi perioade de timp, un sistem social complex a dat formă religiei actuale a Indiei.⁶

Și o altă caracterizare:

Diferitele secte hinduse, deși par practic a fi religii diferite, în realitate se consideră unele pe altele ca fiind secte și diviziuni diferite ale Singurei Religii Eterne a Indiei, dintre care, se înțelege, fiecare se consideră pe sine a fi canalul cel mai bun și mai privilegiat de exprimare și interpretare.⁷

⁶ Ninan H. Smart, *The Religious Experience of Mankind*, New York, Charles Scribner's Sons, 1976, pag. 155, 156

⁷ Yogi Ramacharaka, *The Philosophies and Religions of India*, Chicago, IL, The Yogi Publication Society, 1930, pag. 271, 272

În prezent, după instaurarea unui stat secular care să ajute la reformarea societății hinduse, rămase în urmă datorită agnosticismului inerent, se înregistrează o revenire a naționalismului hindus.

Cei trei H: hindu, hindi, hindustan (religie, limbă, cultura). Hindutva: a fi hindus. Hindușie...

II. Buddhism

Generalități istorice

Buddhismul este o religie apărută pe fondul hinduismului și care a reținut multe din conceptele acestuia, deși a luat o direcție nouă. Până la un punct, ar putea fi considerată un fel de reformă, sau o nouă formă de hinduism.

Conform tradiției, fondatorul buddhismului a fost Siddharta Gautama (aprox. 563-483 î.Hr.) Ceea ce se știe despre viața și doctrina sa se bazează pe scrierile buddhismului Theravada. Acestea au fost redactate în vechea limba pali, la vreo 400 de ani după moartea lui Gautama. Până atunci, ele fuseseră păstrate în memoria unor generații succesive de discipoli (până în secolul al II-lea d.Hr. nu a existat nici o biografie amanunțită a lui Buda).

Fiu al unui conducător bogat din clanul Sakya, casta militarilor, Gautama s-a născut în sec. 6 îH, și a crescut într-un orășel de la poalele muntelui Himalaia din Nepalul de azi.

Legenda spune că mama sa, prințesa Maha Maya, soția regelui Suddhodana, a visat un elefant mare alb, care a coborât din cer și, după ce a înconjurat-o de trei ori, a intrat în trupul ei. Brahmanii chemați să interpreteze visul au spus că se va naște un copil cu destin deosebit: dacă va sta acasă, va ajunge un mare cuceritor, dacă își va părăsi casa va ajunge un Buda, adică iluminat. A dus o viață îmbelșugată, ferită de grijuri, prin care tatăl a încercat să îl țină acasă. S-a căsătorit și a avut un fiu, dar în ziua când s-a născut fiul, și-a părăsit familia ca să nu fie subjugat de dorințe și idealuri pământești, și a început o viață de ascet.

În mod fundamental, Gautama era interesat de un răspuns la problema suferinței și, pe când stătea sub un copac de pipal, lângă râul Gaya, a primit iluminarea: a înțeles că suferința are drept cauză dorința; cu cât dorești mai puțin, suferi mai puțin. De asemenea, a început să predice îndepărtarea de dorințe și urmarea Căii Medii, între ascetism și senzualitate. Din acel moment a fost numit Gautama Buda, adică Gautama cel iluminat.

În Benares a ținut prima sa predică, despre Roata Legii (Dharma) în fața a 5 discipoli. Grupul a crescut la 60 și s-a format ordinul călugărilor budiști. Gautama a murit la 80 de ani, iar cenușa trupului său ars a fost împărțită între clanuri și depozitată în tumuli sacri (stupa), unde s-au construit pagode.

Credința

Buda nu este atât de mult un zeu (deși a fost deificat), cât este un exemplu de urmat. Soluția dată de el și căutată de budiști este găsirea Iluminării, a înțelepciunii care te detașează de dorințe și de suferință (Dukkha) și te duce la fericirea, detașarea supremă, numită Nirvana. Lumea este o iluzie, distincțiile fiind nepermanente (annika), iar formele existente fiind lipsite de substanță și permanență (anatta), într-o continuă transformare. După cum se vede, și hinduismul și budismul sunt de natură empirică.

Calea de mijloc, urmând cele patru nobile adevăruri, sau Calea cu opt brațe (roata legii vieții, Dharma, cu opt spițe), cheamă la o viață ferită de excese, dar care nu își refuză, totuși, plăcerile.

Cele Patru Adevăruri Nobile

1. Adevărul nobil al suferinței. Toată existența fizică este caracterizată de suferință.
2. Adevărul nobil al originii suferinței: suferința vine din dorință.
3. Adevărul nobil al suprimării dorinței. A înceta să dorești înseamnă a înceta să suferi.
4. Adevărul nobil al Căii care duce la suprimarea dorinței. Pofta dispăre dacă urmezi Nobila Cale Cu Opt Brațe deschisă de Buda.

Nobila cale cu opt direcții, cu cele Trei discipline înalte:

Înțelepciune (Sanskrit: prajñā, Pāli: paññā)

1. Înțelegere corectă - dreaptă
2. Intenție corectă - dreaptă

Purtare etică (Sanskrit: śīla, Pāli: sīla)

3. Vorbire corectă - dreaptă
4. Acțiune corectă - dreaptă
5. Viață corectă - dreaptă

Concentrare (Sanskrit sau Pāli: samādhi)

6. Efort corect - dreaptă
7. Gândire corectă - dreaptă
8. Concentrare corectă - dreaptă

În privința aceasta, budismul este un pic inconsistent (cf. Dalai Lama și dorințele sale de lider pentru poporul tibetan, cf. Ravi Zacharias). Simbolul budist este spirala, calea salvării ducându-și adepții pe un drum al progresului treptat. Salvarea începe în minte, prin meditații, trece la nivelul trupului, prin disciplină, și se reîntoarce la minte, prin realizarea unei stări superioare de conștiință, de înțelepciune. Eul uman, sau sufletul este alcătuit din cinci elemente (skanda): trup, sentimente, percepții, impulsuri și conștiința - și se afla în continua schimbare, de la o reîncarnare la alta.

Budismul este multiform, ca și hinduismul: are forme atee, dar și forme teiste; are forme teiste impersonale, dar și personale, etc.

Secolele 3-5 dH sunt secolele de înflorire ale Budismului.

Există trei forme de budism, 1) Theravada (micul vehicul al mântuirii; vezi, calea îngustă), cea mai veche, care se adresează mai ales ordinului monastic (ca moștenire de la Buda), fiind răspândit în India și în Asia de sud; 2) Mahayana (marele vehicul al mântuirii; vezi calea largă), care se adresează individului și comunităților largi, și a ajuns răspândită în China și Japonia; 3) Vayarana, apărută în sec. 3, și caracteristică Tibetului, care a dezvoltat o mistică proprie, de tip ocult.

Theravada este un budism ateu și pune accent pe individ. Buda este un exemplu de urmat, un om, nu o divinitate. Nirvana este o stare impersonală, un uniune cu Universul, de dizolvare în Univers. Nu există Dumnezeu pe care să îl lauzi sau să îl blamezi.

Mahayana este un budism teist care pune accent pe comunitate. Importantă este atingerea stării de deificare, bodhisatva, aflată la îndemâna oricui, și care se atinge prin renunțare (bodhicitta) și iluminare. Din acest punct de vedere, deoarece deificarea este pusă la îndemâna oricărui om, Mahayana este un fel de politeism.

Atingerea stării divine se face în trei pași, sau duce la acumulare a trei elemente importante, a trei corpuri sau trei niveluri de desăvârșire:

Buda fizic (corpul fizic al persoanei devenită buda)

Buda strălucitor (corpul sufletesc, glorios, veșnic al lui buda)

Buda esențial (uniunea spirituală a celor deveniți buda, o stare perfectă, veșnică).

Vayarana este budismul specific Tibetului, o formă de Mahayana, și urmărește îndumnezeirea omului, unirea universului interior cu cel exterior. Prin disciplină și prin ritual, prin „pase”, călugării exteriorizează forțele interne și le transformă în forme și forțe externe, chiar în ființe externe, vizibile și audibile.

Scripturile budiste

Se numesc sutra și diferă de la o grupare la alta. În general se împart în trei colecții, denumite și „coșuri”, cele trei coșuri (tri pitaka):

Vinaya Pitaka, despre disciplina monastică; Sutra (Dharma) Pitaka, despre doctrină; și Abhidharma Pitaka, despre filosofie. Dhammapada, adică „Calea naturii” este textul budist cel mai vechi, atribuit lui Buda însuși, și parte importantă din canonul Theravada.

Budismul este deschis sectelor și grupărilor. Orice învățător bun poate ajunge buda (iluminat), divin, iar scrierile lui pot ghida discipolii în viață, ca scrieri sacre.

În același timp, există câteva probleme etice lămurite destul de curios în budism. Mai întâi, faptul că, dorind să se îndepărteze de dorință, Buda își abandonează familia, ceea ce este contrar principiului compasiunii, al slujirii aproapelui.

Pe de altă parte, moartea lui Buda, în urma unei mese alterate, rămâne o enigmă: a fost otrăvit sau nu s-a putut stăpâni de la mâncare și a făcut toxiinfecție alimentară? Scrierea Dīgha Nikāya notează că înainte de a muri, Buda a mâncat o masă pregătită de un fierar numit Cunda, masa numindu-se sūkara maddava, adică „deliciul porcului” (D.II,127). Nu se știe dacă era din carne de porc sau un meniuc cu ciuperci. Teologul Ananda spune că Buda era bătrân și slăbit și că a ales să moară în felul acesta (după masă a avut o diaree severă, cu sânge, cf. S.V,217; D.II,100). Tradiția spune că după moarte, fiind conștient de acuzațiile aduse lui Cunda, Buda l-a trimis pe Ananda să îi consoleze, spunând că aceasta a fost alegerea lui Buda, iar Cunda trebuie să fie mângulit de importanța dată lui, ca să îi pregătească lui Buda ultimul prânz. Această intervenție este văzută ca o formă a compasiunii lui Buda cel divin. Această interpretare nu reușește însă să ridice semnul de întrebare cu privire la autocontrolul și inspirația divină a lui Buda.

Multe din statuile care îl reprezintă pe Buda, reprezintă de obicei o persoană corpulentă, obeză, care simbolizează mai mult bucuriile vieții, abundența, decât disciplina de sine, autocontrolul.

III. Islam

Date istorice majore

(cf. Marvin Olasky)

c. 1900 B.C. Sacrificiul lui Avraam. Musulmanii spun că Ișmael este băiatul care a fost aproape de sacrificiu.

c. 30 Isus (Ișa ibn Miriam), Musulmanii îl recunosc ca profet musulman, ca și pe apostoli, dar nu cred ca a murit pe cruce, nici ca a înviat ori că a fost înălțat, etc. Pentru ei Dumnezeu nu are fiu.

Viața lui Mahomed

610 Mahomed respinge Creștinismul și iudaismul și își construiește propria religie monoteistă.

622 Mahomed fuge din Mecca, anul 1 al calendarului musulman. Următorii 10 ani este învățător și general de succes.

632 Mahomed moare fără moștenitori clari; încep lupte fratricide.

Epoca cuceririlor

637 Musulmanii cuceresc Ierusalimul, apoi Egipt, Siria, Mesopotamia, Persia.

661 Ali, nepotul lui Mohamed este ucis, și începe diviziunea Suniți – Shiiti.

700 Musulmanii cuceresc Africa de nord, apoi Algerul.

711 Musulmanii cuceresc cea mai mare parte a Spaniei.

732 Musulmanii sunt învinși la Tours/Poitiers în Franța de sud, de Carol Martel, care le oprește avansarea în Europa.

786 Harun al-Rashid, Calif în Baghdad, aduce o epoca de aur în gândirea și știința musulmană.

846 Musulmanii atacă Roma și Vaticanul. Matematicianul și geograful al-Khwarazmi (algoritm) face multe descoperiri.

900 Rases este primul medic care descrie pojarul, ciurma, alte boli infecțioase.

963 Al Sufi scrie despre stelele fixe și menționează nebuloasele stelare pentru prima dată în istorie.

1006 Musulmanii se așează în nord-vestul Indiei.

1037 Ibn Sina (Avicenna), cel mai influent filosof și doctor musulman moare.

Confruntare militară

1094 Cidul îi învinge pe musulmani în Spania.

1095 Papa Urban II cheamă creștinii la cruciadă.

1099 Cruciații cuceresc Ierusalimul și-l jefuiesc.

1187 Musulmanii sub Saladin recuceresc Ierusalimul.

1250 Începe primele state musulmane din Asia de sud-est.

1380 Apare imperiul otoman.

1453 Musulmanii cuceresc Constantinopolul, care este numit Istanbul. Sf. Sofia devine moschee.

1492 Stăpânirea musulmană din Spania este alungată.

1529 Musulmanii asediază Viena, dar nu o cuceresc.
 1571 Bătălia din Lepanto pune capăt supremației musulmane în Mediterana.
 1669 Conducătorii musulmani în India, interzic închinarea hindusă.
 1683 Musulmanii asediază iar Viena, dar fără succes. Totuși, ajung să controleze Europa de sud-est.
 1816 Britanicii bombardează Algerul și îl obligă să desființeze sclavia creștinilor.
 1918 Imperiul otoman este învins, alături de Germania.

1947 Anglia încetează să mai controleze India, iar aceasta se împarte în India hindusă și în Pakistanul islamic.
 1948 Anglia încetează să mai controleze Palestina, care este împărțită în zone – state diferite, Israel și zona palestiniană.
 1979 Iranul este condus de radicalii islamici (fundamentațiști).

Fondatorul Mahomed

Mahomed s-a născut la Mecca, în anul 571 d.H., în tribul Quraysh. Mecca era un oraș prosper din Arabia, așezat pe drumul comercial dintre imperiul bizantin și cel persan. A fost crescut de o serie de rude, căci a rămas orfan, și a început să cunoască creștinismul în timpul călătoriilor de afaceri. Nu a învățat să scrie și să citească niciodată. S-a căsătorit la 25 de ani, cu Hadija, o văduvă de 40 de ani, care i-a născut 3 fiice. La 40 de ani Mahomed a avut o viziune și a înțeles chemarea de a înlătura politeismul și de a vesti credința într-un singur Dumnezeu, Allah. Soția sa, Hadija, l-a încurajat în această misiune.

Mahomed era scîrbit de idolatria din creștinismul de atunci (moaște, cultul sfinților), și a respins doctrinele ce i se părau politeiste, cum ar fi credința în Sfânta Treime. În încercarea de a aduce o reformă religioasă, s-a asociat cu iudeii. Atunci când aceștia i-au criticat apetitul pentru multe soții și faptul că s-a declarat profet, la același nivel cu cei din VT. Mahomed s-a despărțit de ei și a început să îi persecute, cum de fapt, a făcut și cu creștinii.

Învățăturile sale împotriva politeismului și a păgânismului nu au fost agreate în Mecca și a fost alungat de aici. Pe de altă parte, este adevărat că arabii erau o masă mare de locuitori și nu aveau o identitate clară. Islamul avea să le ofere acea identitate și să îi unească.

Mahomed este forțat să plece din Mecca, în 622, și se refugiază în Medina. Aici organizează comunitatea și militar și religios și începe să atace caravanele comerciale ale Meccăii. În același timp, atacă așezămintele evreiești, ia robi, și unifică triburile de beduini din Arabia. Atacă Mecca în 630 și o învinge. Aici instaurează monoteismul și sfințește sanctuarul străvechi Kaaba, ca un loc sfânt al Islamului, dedicat lui Alah. În următorii 2 ani a unificat Arabia. În 632 moare brusc, fără să asigure urmașii la conducere.

Este urmat de cei doi însoțitori ai săi, Abu Bakr și Umar. În total, a fost urmat de 12 califi (există o anumită paralelism cu cele 12 triburi ale lui Israel, cu cei 12 apostoli).

Se pare că cele două mari defecte ale lui Mahomed au fost lăcomia (ataca caravane, orașe, etc. și le lua averile), datorită căreia și-a stabilit și o etică specială a războiului – în care ai drept să înșeli, și relațiile cu femeii. În timp s-a căsătorit de mai multe ori, având în total 16 soții și 6 slave, în total 22 de femei. Aisha, soția sa preferată, s-a căsătorit cu el la 7 ani și i-a fost parteneră la 9 ani. Potrivit rapoartelor istorice, ea îl credea orice ar spune și doar în timpul când Mahomed era cu ea a avut viziunile cu îngerul Gabriel, la 50 de ani, când i s-a dictat Quranul.

Quranul

Mahomed a pretins că arhanghelul Gavriil i-a dictat Quranul, vreme de 23 de ani, parțial în Mecca și parțial în Medina. Mahomed l-a reținut în memorie (deși există versete în Hadith că, uneori, uita unele pasaje, sau că adăuga la cele spuse). Quranul include în versuri diverse viziuni sau discursuri, unele cu caracter istoric justificativ, inspirate din VT, altele cu caracter deliberativ, inspirate din NT, și multe altele referitoare la conflictele personale ale lui Mahomed, sau cu conținut etic ori teologic, general.

Aceste recitări au fost preluate de credincioși și există o anumită istorie a transmiterii, care nu este foarte des discutată (presupoziția curentă este că așa cum a fost dictat, așa a fost scris). Oricum, în cele din urmă au fost puse în scris, iar versiunea autorizată este realizată în 650 dH, sub califul Utman. Se consideră că se poate citi și înțelege Quranul bine decât în limba arabă. Traducerile nu sunt considerate că au autoritate.

Primii patru califi, care au condus din Medina, și au fost rude cu Mahomed, sunt recunoscuți de toate grupările musulmane sunt:

1. Abu Bakr- 632 - 634
2. Umar - 634 - 644
3. Uthman Ibn Affan - 644 - 656
4. Ali - 656 - 661

După ei, urmează califii ummayazi, din Damasc (661-750)

5. Muawiyah I - 661 - 680
6. Yazid I - 680 - 683
7. Muawiyah II - 683 - 684
8. Marwan I - 684 - 685
9. Abd al-Malik - 685 - 705
10. Al-Walid I - 705 - 715
11. Sulayman - 715 - 717

12. Umar II - 717 - 720 considerat, uneori, al 5lea calif Rashid

13. Yazid II - 720 - 724

14. Hisham - 724 - 743

15. Al-Walid II - 743 - 744

16. Yazid III - 744

17. Ibrahim - 744

18. Marwan II - 744 - 750

După Quran ca importanță vine al-Hadit (tradiția) care dă mărturie despre viața lui Mahomed și a primelor comunități musulmane. Conform datelor ei se stabilește Sunna, modeul profetului pe care trebuie să îl urmeze toți. Prevederile din Quran și Suna, discutate și aplicate prin analogie (qiyas), prin consens (ijma) și interpretare (ijtihad), conform indicațiilor învățaților (ulama), formează Sharia, legea comunității musulmane.

Credința

Islamul nu crede în păcatul originar. Nu este nevoie de mântuitor, fiecare este judecat și evaluat de Dumnezeu. Omul este o ființă înclinată să facă rău, dar poate fi și bun. Pentru a fi acceptat de Dumnezeu, credinciosul trebuie să se asigure că îndeplinește cerințele celor 5 stâlpi ai Islamului:

1. **Shahadah**, declarație de credință în Allah și profetul său, Mahomed.
2. **Şalat**, să se roage de 5 ori pe zi (în zori, la amiază, după-amiaza, la apus, noaptea).
3. **Zakat**, să dea săracilor de pomană, să facă milostenie.
4. **Shavm**, să postească în fiecare zi, în timpul Ramadanului.
5. **Hajj**, să facă măcar o dată în viață un pelerinaj la Mecca.

În ce privește creștinismul, Isus este acceptat ca profet, dar nu ca Fiu al lui Dumnezeu. Și el și apostolii se declară a fi buni musulmani. În Quran sunt mai multe referințe despre Isus (**Isa**), Maria (**Miriam**), chiar și Iosif, și ucenicii lui Isus. Pe ansamblu, Quran-ul pretinde că evangheliile (injl) au fost alterate în timp. Mahomed își derivă poziția profetică din Ioan 14-16, când Isus vorbește

despre Duhul Sfânt, ca un „alt mângâietor”. Isus este recunoscut ca omul prin care Dumnezeu va judeca lumea, și că va veni a doua oară, dar nu i se recunoaște statut divin. Dimpotrivă, Isus spune, în Coran, că trebuie să spui că Dumnezeu poate avea un fiu. Dumnezeu nu poate avea un fiu, nu naște oameni.

Se consideră că pământul și viața, omul, au fost create de Dumnezeu, dar nu se afirmă creația în 6 zile. Succesiunea actelor de creație este oarecum confuză, alta decât cea din Biblie, și subiectul nu apare într-o relație coerentă, unică, unitară, ci în mai multe texte disparate.

Despre îngeri se spune că ei au fost, de la început, supuși autorității lui Adam. Doar Satan refuză această stăpânire și se transformă în dușmanul omenirii.

Grupările

Islamul are mai multe forme, dar credincioșii se închină în aceleași moschei, fără diferențe ori separări. Cele două mari diviziuni de tradiții în Islam sunt Sunitii (majoritatea, 90%) și Șiiții (10%, mai ales în Iran). După ei, în ordine, vin alte mișcări mai mici, de altă factură, cum sunt Sufi, Wahhabi, Kahrijite, Jaidis, Fatimizi, etc.

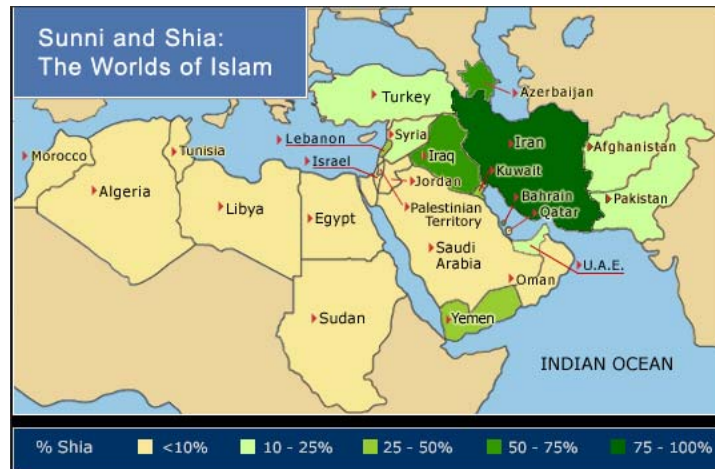
Sunitii recunosc califii aleși după modelul lui Mahomed (Sunna – exemplu, model); deasemeni, ei decid regulile în viața comunitară bazați pe Quran și pe Hadith,, tradițiile care redau învățătura și viața profetului.

Shiții reprezintă 10% și cred că Mahomed a lăsat ca musulmanii să-și conducă viața după Quran și prin califii din familia sa (Ali ; shiia înseamnă partidă și, inițial, însemna partidă lui Ali).

Shiții recunosc deci un număr de 12 imami plecând de la Ali și cred că aceștia au avut parte de o cunoaștere secretă lăsată lor moștenire de Mahomed.

Imam Ali bin Abi Talib - al-Murtaza
 Imam Hassan bin Ali - al-Mujtaba
 Imam Hussain bin Ali - al-Shaheed
 Imam Ali bin Hussain - al-Sajjad
 Imam Muhammad bin Ali - al-Baqir
 Imam Jaffer bin Muhammad - al-Sadiq
 Imam Musa bin Jaffer - al-Kazim
 Imam Ali bin Musa - al-Riza
 Imam Muhammad bin Ali - al-Taqi
 Imam Ali bin Muhammad- al-Naqi
 Imam Hassan bin Ali- al-Askari
 Imam Muhammad bin Hassan- al-Mahdi

În funcție de imamii recunoscuți, se separă mai multe secte. De exemplu, Ismailiții sau Shiții celor 7 imami cred că descendența lui Mahomed s-a încheiat odată cu al VII-lea imam. Ultimul imam se consideră a avea un rol mesianic deosebit, și este numit Al-Mahdi (imamul călăuzit, imamul ascuns, a cărui venire este așteptată ca semn al încheierii istoriei). În multe cercuri musulmane se consideră că venirea lui Al-Mahdi coincide cu revenirea lui Isa (Isus) și judecata finală a lumii.

Imam Ali a spus că vor fi 9 semne care vor precede venirea imamului Mahdi, printre care faptul ca se va auzi o voce din cer, un sfânt înțelept va fi ucis în Mecca, două eclipse vor fi în luna Ramadan și de trei ori, în acea lună, se va auzi o voce din cer, armata unui lider numit Sufiani va fi înghițită de pământ între Mecca și Medina, etc. Profeții Isa (Isus), Kzir, Ilias (Ilie) și Idris, îi vor da recunoaștere lui Mahdi, iar imamul va obține victorii împotriva necredincioșilor din lume, în timp ce Isa va fi în urma sa.

Discuții

Sfantul Ioan Damaschinul scrie despre islamism in cartea sa "Despre erezii" caci religia musulmana este o erezie ariana. Este Islamul o erezie de tip arian ?

Bibliografie selectivă:

Filoramo, G., *Istoria religiilor, vol. 1. Religiile antice*, trad. C. Dumitru, Iași: Polirom, 2008.

Filoramo, G., *Istoria religiilor, vol. 2. Iudaismul și creștinismul*, trad. C. Dumitru, Iași : Polirom, 2008.

Filoramo, G., Massenzio, M., *Manual de istoria religiilor*, trad. M. Elin, București: Humanitas, 2001.

Eliade, M., *Tratat de istoria religiilor*, București : Humanitas, 2005.

Eliade, M., *Istoria credințelor și ideilor religioase*, vol. 1-3, București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 1981, 1986, 1988 ; vol. 4 (ed. I.P. Culianu), Iași : Polirom, 2003.

Hinnells, J.R., *The New Penguin Handbook of Living Religions*, London: Penguin Books, 1998.

Anderson, Norman (ed), *The Worlds Religions*, Leicester, UK: IVP, 1987 (1975)

R. Rus, *Istoria Filosofiei Islamice*, București: Ed. Enciclopedică, 1994.

E. Godo (ed), *Convertirea Religioasă*, București: Anastasia, 2002.

C. Chapman, *Cross and Crescent. Responding to the challenge of Islam*, Leicester: IVP, 1995.

M. Eden, D.F. Wells (eds), *The Gospel in the Modern World. A Tribute to John Stott*, Leicester: IVP, 1991.

William E. Phipps, *Muhammad and Jesus. A Comparison of the Prophets and Their Teachings* (London: SCM Press, 1996)

Don Richardson, *Veșnicia Din Inimile Lor. Dovezi Uluitoare Ale Credinței Într-Unul Dumnezeu Adevărat În Sute de Culturi Ale Lumii*, Doru Pop and Kitty Bojan (Operation Mobilisation, 1996)

Neil Anderson and Hyatt Moore, *Temeiul Tuturor Lucrurilor*, D. Horvath (Cluj-Napoca, RO: Aqua Forte, 2004)